ŞİİR ÜSTÜNE NOTLAR

JEAN WAHL

Bir yüz geçer hayalimizden, ardında ışıklı bir yol bırakır, bir de iççekişi. Bu yolun oyuğundan sözcükler, uyumlu sözcükler dökülür. Şiir işte bu «yol açma»dan doğar. Olağanüstü bir görünüşün olağanüstü bir konuşmaya, uyumu — olağan uyumu — bazan bir görüntünün o görüntüyü anlatmayı deneyen bir uyumluluğa yol açmasından. Daha doğrusu bu, yalnızca birincinin ikinciye yol açması değil, karşılıklı bir çağırıştır. Ya da bir raslantıdır bu, belki de ortak bir kaynakla açıklanabiecek bir raslantı.

Ve arkasından sessizlik gelir. Belki de şiir, ardınca gelen ya da zamandaşı olan bu sessizliği renklendiriş, titretiş tarzımızdır.

Çoğu zaman bizi etkiliyen de sözlerin anlamları değil, başka bir şeydir. Bizde uyandırdıkları o eşlik'tir denebilir.

Kim için yazar şair mısralarını? Hem kendisi olan hem de olmıyan düşşel bir varlık için. Giz'ler söyler kendi kendine. Demek ki kendine özgü gizleri vardır.

Ama bunları başkalarına söylemek söz konusu olunca duraklar, tedirgin olur, iyi okumaz şiirlerini. Ya da bir başkasınınmış gibi okur, anlamıyormuş gibi okur. Claudel de böyle yapıyor, gözlüklerini takıp o büyük eserlerini noter kâğıtları gibi okurken. Bunu anlatırken şiirlerini iyi okuyan şairlerin değerinden kuşkulanmak istemiyorum. Çok kereler kendi şiirlerini okurken çevreye, mısralarının içinden doğduğu havayı aktarabilen şairlerle karşılaştığımı hatırlıyorum.

Kimi şairler deneylerinin yöntemini anlatırlar bize (Hölderlin, Shelley, Poe, Rimbaud, Mallarmé).

Bütün bunlarla birlikte, şiirden söz açarken, şiirde genel, tümel bir «Ruhsal Deneme» niteliğinin bulunduğunu söylemek doğru olmaz. Olsa olsa her şiir çeşidinin özel, yalnız kendi çeşidine özgü bir «Ruhsal Deneme» olduğunu söyliyebiliriz. Dante'nin bizi altından geçirdiği o daracık kemerlerle, Whitman'ın uçsuz dalgalar, uçsuz esintiler arasında bize soluk aldırdığı o açık alan birbirinden ne kadar uzaktır. Ama bu böyledir diye birinin öbüründen daha «Az sonsuz» olduğunu söyliyebilir miyiz?

Giderek, her şiirin bir «Özel dünya yaratma» çabasının sonucu olduğunu mu söyliyeceğiz? Gerçi bu sözle şiirde bulunan iki özellik, yaratma özelliği ve öznellik belirtilmiş oluyor. Ama ben, ya kendimde gördüğüm bazı gerçekçi eğilimlerin etkisiyle ya da yetersizliğimden ötürü, ne olursa olsun, şiiri şu «Dünya yaratma» sözüyle tanımlamaktan çekiniyorum. «Dünya» düşüncesi geriye dönük, bütüncü bir kuruntunun ürünü gibi geliyor bana. Oysa şiir daha çok, bir «Dil Yaratma», bir «Müzik Yaratma», «Müzik olan bir dil yaratma» işidir.

Belki de (Ruhsal bir deneme olan şiiri kavradıktan sonra) iki şeyi eklemek gerekecek: Birincisi şair, şiirinin bir deneme olduğu konusunda çok bilinçli olmak zorunda değildir. İkincisi de şiir yalnızca bir deneme değildir. Deneme daha çok bir etkenliği anlatır. Yaşantı ise — James'in «dinsel yaşantı»dan söz açarken kullandığı anlamda ele alınırsa — edilgenliğe kayan bir anlam taşır.

Ne olursa olsun, ister deneme, ister yaşantı, isterse yaratış, şiir bir serüvendir.

Çeviren : **Onat KUTLAR**